

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN DERSLERDE
KULLANMIŞ OLDUKLARI ARAÇ-GEREÇLER HAKKINDAKİ
GÖRÜŞLERİ
(ERZURUM ÖRNEĞİ)**

**Opinions of Social Studies Teacher About the Tools and Instruments
They Have Used in Their Courses
(Erzurum Sample)**

Prof.Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN*

Zeynep TAŞYÜREK**

ÖZET

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler derslerinde araç-gereç kullanımıyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ve araç-gereç kullanımının sınıf içinde uygulanma durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırma betimsel tarama modelinde tasarlanmış olup nitel yaklaşım ile yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Erzurum'da görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri, örneklemini ise, bu evrenden tesadüfî yöntemle seçilmiş 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Elde edilen verilerle ilgili tablolar hazırlanmıştır. Bu tablolarda öğretmen görüşleri frekans ve yüzdeleri ile verilmiştir.

Araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken ders ve konuyla bağlantısı, öğrenci seviyesine uygunluğu ve öğrencinin derse dikkatini çekmesi gibi kriterlere önem verdikleri görülmüştür. Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamının Sosyal Bilgiler dersi için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, araç-gereç kullanırken en büyük sıkıntılarının ise haritaların kullanıma elverişli olmamasından kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: *Sosyal Bilgiler öğretmeni, araç-gereç, okul, Sosyal Bilgiler dersi*

* Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, ifevzi@atauni.edu.tr

** Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi, zeynep_tarih@hotmail.com

ABSTRACT

This research, aims to determine ideas of social studies teachers about usage of equipment in social studies courses and implementation conditions of the equipment in the classroom.

The research was designed in descriptive survey model and it was carried out with qualitative approach. The population of the study comprised social studies teachers working in Erzurum and 15 social studies teachers chosen randomly amongst them comprised the sampling of the study. Semi-structured interviews were used as a data collection tool. The data was analyzed with content analysis and the data obtained was presented in tables. The teachers' views were presented in frequencies and percentages in tables.

In this research, while choosing tools the teachers of the social studies use in lesson, it has been seen that they give importance to the criteria such as their connection to the subject, their suitability to the student level and their noticeability. It is came through that the all teachers who are interviewed with preparing the materials by themselves or with their students. It was determined that the most important difficulty that social sciences teachers experience while they are using materials results from the impracticality of them.

Key Words: *Social studies teachers, tools and Instruments, School, Social studies lesson*

1. Giriş

Eğitim ve teknoloji insan yaşamının daha etken duruma getirilmesinde önemli rolü olan iki temel öğedir. Her iki öğe de insanın doğal ve sosyal çevresine egemen olma yönünde gösterdiği çabalarda başvurduğu iki temel araç olmuştur. Eğitim, insanın doğuştan kazandığı gizil güçlerin ve yeteneklerin açığa çıkarılmasına, onun daha güçlü, daha olgun, yaratıcı ve yapıcı bir varlık olarak gelişip büyümesine hizmet etmiştir. Teknoloji ise, insanoğlunun eğitim yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerden daha etken, daha verimli biçimde yararlanabilmesinde, onları daha sistemli ve bilinçli olarak uygulayabilmesinde yardımcı olmuştur (Alkan, 2005).

Eğitim teknolojisi, “insan öğrenmesi” olgusunun tüm yönlerini içeren problemleri sistematik olarak analiz etmek, bunlara çözümler geliştirmek üzere ilgili tüm unsurları (insan gücünü, bilgileri, yöntemleri, teknikleri, araç-gereçleri, düzenlemeleri vb.) işe koşarak uygun tasarımlar geliştiren, uygulayan, değerlendiren ve yöneten karmaşık bir süreçtir (Yalın, 2007:5).

Alkan’a (2005: 21) göre eğitim teknolojisi, eğitimin yürütülmesine ilişkin süreçlerle ilgili olup, davranışları saptama, eğitim durumlarını belirleme ve yaşantıları kazandırma etkinlikleriyle ilgili olarak ortamı düzenleme ya da çevreyi ayarlama etkinliklerini kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, öğrenme-öğretme süreçlerinin tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi işidir. Böylece eğitim teknolojisi, öğretmenin sınıfta neyi, kime, niçin, hangi seviyede ve nasıl öğretmesine ve öğretilenlerin değerlendirilmesine ilişkin her türlü kuram, yöntem, süreç ve uygulamaları kapsar (Köymen, 1987: 20).

Eğitim sürecinin bir ürünü olarak da değerlendirilebilecek teknolojik gelişmeler eğitim sürecinin yapısını değiştirmiş, eğitim anlayışına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Yeni teknolojiler öğrencileri, öğretmenleri ve öğrenme ortamlarını hızlı bir şekilde etkilemiştir (Tor ve Erden, 2004) Tüm bu teknolojik gelişmeler sonucunda da günümüzde eğitimin niteliğinin ve verimliliğinin arttırabilmesi için eğitim programları ile yakın ilişkili olan ders araç ve gereçlerinden yararlanma yoluna gidilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunun sonucunda da öğretimin materyallerle desteklenmesi son yıllarda eğitimcilerin en fazla üzerinde durduğu konular arasına girmiştir. Öğretimin materyallerle desteklenmesindeki temel amaç, öğretim etkinliğinin daha da geliştirilmesidir.

Günümüzde teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan araç-gereç ve materyaller her geçen yıl sayı ve tür olarak hızla artmakta, çok basit yapıdan aşırı derecede karmaşık yapılara kadar uzanan çok geniş bir alanı kapsamaktadırlar. Materyalle desteklenen eğitimde en önemli özellik öğretimi daha ilgi çekici ve sürükleyici hale getirmesi, verimli ve ekonomik kılmasıdır (Ergin, 1995; Özdemir, 2000; Semerci, 2006).

Eğitim araç-gereçlerinin eğitim-öğretim sürecinde etkili, yerinde, amacına uygun kullanıldığında eğitimin niteliğini ve öğrenci başarısını arttıracığı bilimsel olarak ortaya konmuştur. Öğretmenlerin eğitim araç-gereçlerini kullanmaları kadar, eğitim-öğretim sürecinde amaca uygun olanları seçmeleri de önemlidir. Bunu yaparken öğretim hedefleri, öğrenci özellikleri, öğretmen tutumları ve becerileri gibi kriterler göz önünde

bulundurulmalıdır (Yalın, 1997: 86). Buna ek olarak, araç-gereç kullanımındaki teknik, öğrenci seviyelerine uygun ve dersin hedeflerine hitap eder olmalıdır (Güngördü, 1997: 69-70).

Hemen her alanda (Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sağlık Bilimleri) öğrenmenin daha etkin gerçekleştirilebilmesi için çok çeşitli araç-gereçten yararlanır. Eğitim öğretim sürecinde hedeflerin hedef davranışa dönüştürülmesinde tüm derslerde araç-gereç kullanımı öğrenmeyi daha da kolaylaştıracaktır. Bu derslerden biri olan sosyal bilgiler dersindeki hedeflerin kazandırılmasında da çeşitli materyallerden faydalanılmaktadır. (Nalçacı ve Erçoşkun, 2005; 144).

Bu araştırma, ülkemizde Sosyal Bilgiler derslerinde araç-gereç kullanımıyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini, araç-gereç kullanımının sınıf içinde uygulanma durumlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitimindeki bilgisayar ve öğretim teknolojileri alma durumları ile ilgili görüşleri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçlerin önemi hakkındaki görüşleri nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttıkları ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte hangi tür araç-gereçleri hazırladıkları ile ilgili görüşleri nelerdir?
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç kullanmada karşılaştıkları sıkıntılar ile ilgili görüşleri nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler ile ilgili görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

2.1.Araştırma Modeli

Araştırma betimsel tarama modelinde tasarlanmış olup nitel yaklaşım ile yürütülmüştür. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 39). Araştırmada öğretmen görüşlerini ortaya koyabilmek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi, kişilerden belli bir konuda duygu ve düşüncelerini alma etkinliği olarak tanımlanabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013, 108).

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Erzurum il merkezinde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu evrenden tesadüfi (seçkisiz) olarak seçilmiş 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklemini oluşturan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenin 10'ü erkek, 5'i ise bayandır.

2.3.Veri Toplama Aracı

Taşyürek 2011'den (sayfa: 103) yararlanılarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Veriler incelendikten sonra kategoriler ve kodlar oluşturulmuş ve öğretmen görüşleri frekans ve yüzdeler olarak tablo halinde gösterilmiştir. Verilerin sunumunda öğretmenin görüşlerinden aynen alıntılar yapılarak faydalanılmıştır. Alıntılarda öğretmenin gerçek ismi yerine takma isimler kullanılmıştır. Öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan bazı sorularla ilgili birden fazla görüş belirtmelerinden dolayı, hazırlanan tablolarda frekans ve yüzde değerlerinin bazıları öğretmen sayısını değil, o soruyla ilgili öğretmen görüşlerinin sayısını ifade etmektedir.

3. Bulgular Ve Yorumlar

3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitiminde, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Derslerini Alma Durumları

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine, lisans eğitimleri sırasında bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersleriyle ilgili olarak herhangi bir eğitim alıp almadıkları sorulmuş ve elde edilen bulgular, frekans ve yüzdeleri ile aşağıda tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitimindeki Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Alma Durumları.*

Görüşler	f	%
Her iki dersi de alanlar	5	33
Her iki dersi de almayanlar	4	27
Sadece bilgisayar dersini alanlar	4	27
Sadece öğretim teknolojileri dersini alanlar	2	13
Toplam	15	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi, görüşme yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 5'i lisans eğitimleri sırasında hem bilgisayar hem de öğretim teknolojileriyle ilgili ders aldıklarını belirtirken, 4 öğretmen lisans eğitimlerinde her iki dersi de almadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan öğretmenlerden 4'ü sadece bilgisayar dersini ve 2'si sadece öğretim teknolojileri dersini aldıklarını ifade etmişlerdir. Lisans eğitimleri sırasında bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersi ile ilgili eğitim aldıklarını belirten öğretmenlere, aldıkları bu eğitim hakkında görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler içinden gerek her iki dersi

de alan öğretmenler gerekse sadece öğretim teknolojileri dersini alan öğretmenler aldıkları eğitimin yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçlerin Önemi Hakkındaki Görüşleri

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine derslerde kullandıkları araç-gereçlerin önemi ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 2’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 2: *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçlerin Önemi Hakkındaki Görüşleri*

Görüşler	f	%
Konuların daha iyi anlaşılmasını sağlaması	12	48
Kalıcı öğrenme sağlaması	7	28
Öğrencinin derse karşı ilgisini ve motivasyonunu artırması	4	16
Öğrencinin derse aktif olarak katılmasını sağlaması	1	4
Dersi somutlaştırması	1	4
Toplam	25	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullanımının önemi hakkındaki görüşlerinden görsellikten dolayı konuların daha iyi anlaşılmasını sağlama ilk sırada yer almıştır. Bu düşüncede olan **Alper** öğretmen “*Kullandığım araç-gereçler görsel zekâyâ hitap ettiği için önemlidir. Çocukları müzeye götürdüğüm zaman derste teorik olarak gördüğünü orada dokunarak hissettiğinden dolayı asla unutmaz*” demiştir. Benzer görüşteki **Ozan** öğretmen ise “*Görsel olmayan veri kalıcı olmaz. Bilginin kalıcı olması için görsel materyallerin kullanılması gerekir*” diye ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde araç-gereç kullanımının önemi hakkındaki görüşlerinden kalıcı öğrenme sağlaması en çok ifade edilen ikinci görüştür. Bu görüşü benimseyen **Elif** öğretmen “*Materyal kullanmak derste kalıcılık sağlıyor ve öğrenci dersten sıkılmıyor*” demiştir. **Eren** öğretmen ise “*Araç-gereç kullanmadığım zaman derslerin kalıcılığı daha az oluyor*” diye ifade etmiştir.

Araç- gereçlerin önemi hakkında öğrencinin derse karşı ilgisini ve motivasyonunu artırması görüşü öğretmenler tarafından en çok ifade edilen diğer bir görüştür. Bu görüşte olan **Meryem** öğretmen “*Ders eğlenceli hale geldiği için öğrenciler daha çabuk motive oluyorlar*” şeklinde ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç gereçleri öğrencinin derse aktif olarak katılmasını sağlamak için kullanmaları vermiş oldukları diğer bir cevaptır. Bu görüşü benimseyen **Serap** öğretmen “*Çocukların derse aktif olarak katılmasını sağlar*” demiştir.

3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri Araç-Gereçler

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 3’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Derslerde Daha Fazla Yer Verdikleri Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri

Görüşler	f	%
Harita ve atlas	14	38
Küre	8	22
Bilgisayar ve projeksiyon (CD, film, slayt)	6	16
Kaynak kitaplar	4	11
Resim, fotoğraf, grafik	3	8
Tepegöz	2	5
Toplam	37	100

Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçler sorulmuştur. Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin en çok harita ve atlas görüşünü ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşü benimseyen **Zafer** öğretmen “Öğrenciye bir şeyler anlatabilmek, bilgileri kavrayabilmek ve öğrenciye dersi sevdirmek için bu tür araç gereçler kullanıyorum” diye ifade etmiştir. Benzer görüşte olan **Arda** öğretmen ise “Dersin akışından dolayı özellikle 6. ve 7. sınıflarda konuların daha iyi anlatılması için bu materyallerin kullanılması gereklidir” demiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin derslerde en çok yer verdikleri ikinci materyal küredir. Örneğin; **Serap** öğretmen “İmkânlarımız kısıtlı olduğu için küre kullanıyorum” diye ifade etmiştir. **Emirhan** öğretmen ise “Dersi daha iyi anlatmak, görselleştirmek ve öğrencinin anlamasını sağlamak için kullanıyorum” demiştir.

Elde edilen bulgularda sosyal bilgiler dersi için derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçlerden bilgisayar ve projeksiyon en çok ifade edilen üçüncü görüştür. Bu görüşü destekleyen **Meryem** öğretmen “Projeksiyon kullanarak dersi eğlenceli hale getiriyorum. Aynı zamanda öğrencilerin derse aktif katılımını sağlıyorum” şeklinde ifade ederken, **Yasin** öğretmen ise “ Projeksiyon, ilgili konuyu daha kolay anlatmamı ve öğrenciye konuyu daha kolay bir şekilde kavratmamı sağlıyor” demiştir.

Sosyal Bilgiler dersleri için derslerde daha fazla yer verdikleri araç-gereçlerden resim, fotoğraf ve grafik diğer bir görüştür. Bu görüşte olan **Merve** öğretmen “Sivas Kongresi binasının ve Ağrı Dağının resmini çekiyorum ve öğrenciye gösteriyorum. Böylece öğrencileri derse karşı motive ediyorum” diye ifade etmiştir. **Kerem** öğretmen ise “Dersle ilgili konuları çocuklara daha iyi kavrayabilmek için araç-gereç kullanıyorum” demiştir.

3.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttukları ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 4’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerde Kullandıkları Araç-Gereçleri Seçerken Hangi Kriterleri Ön Planda Tuttuklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşler	f	%
Ders ve konuyla bağlantısı olması	9	20
Öğrenci seviyesine uygun olması	7	15
Öğrencinin derse dikkatini çekmesi	5	11
Yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlaması	5	11
Elde edilmesinin ve kullanımının kolay olması	4	9
Zaman açısından tasarruf sağlaması	3	7
Anlaşılır olması		4
Dersi daha iyi kavramayı sağlaması	2	4
Soyut bilgileri somutlaştırması	2	4
Güncel olması	2	4
Kalıcı öğrenmeyi sağlaması	2	4
Materyalin yapımında öğrenci katkısının olması	1	2
Öğrenciyi araştırmaya yönlendirmesi	1	2
Ekonomik açıdan uygun olması	1	2
Toplam	46	100

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken hangi kriterleri ön planda tuttuklarıyla ilgili görüşleri sorulmuştur. Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin en çok ders ve konuyla bağlantısı olması görüşünü ifade ettikleri görülmektedir. Bu görüşü benimseyen Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden **Yasin**; “İçeriğe uygun olması gerekiyor. Bu nedenle müfredat programını geçmiyorum. Öğretmen kılavuz kitabını göz önünde bulundurarak konuları seçiyorum” demiştir. **Miraç** öğretmen ise “Konunun içeriğine uygun olmalı” diye ifade etmiştir.

Elde edilen bulgulardan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç seçimindeki kriterleri arasında öğrenci seviyesine uygun olması görüşü, en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü benimseyen **Alper** öğretmen “Kullanacağım materyalin öğrencinin yaşına ve seviyesine uygun olmasına dikkat ediyorum” demiştir. Aynı görüşteki **Zafer** öğretmen ise “Materyal kullanırken öğrenci seviyesine uygun olmasını ön planda tutuyorum” diye ifade etmiştir.

Bulgulara göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç seçimindeki kriterleri arasında, öğrencinin derse dikkatini çekmesi görüşünün ilk sıralarda olduğunu görüyoruz. **Ozan** öğretmen “İlgi çekici olmasına dikkat ediyorum. Öğrencide milli coşkuyu uyandırmak için 4-5 resim göstererek konunun daha da ilgi çekmesini ön planda tutuyorum” demiştir. Benzer görüşteki **Elif** öğretmen ise “Özellikle 5. Sınıfların yaşı küçük olduğu için fotokopi çektirirken puntunun büyük olmasına ve konuyla ilgili resimlerin daha

çok olmasına dikkat ediyorum. Böylece öğrencinin dikkatini daha fazla derse çekiyorum” diye ifade etmiştir.

Anlaşılır olması, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç seçimindeki kriterleri arasında diğer bir görüştür. Bu görüşteki **Zeynep** öğretmen “*Kullanacağım materyalin net ve anlaşılır olmasını ön planda tutuyorum*” demiştir. Aynı görüşteki **Ozan** öğretmen ise “*Öğrencinin, kullanılan araç-gereci net, açık bir şekilde görebilmesi gerekiyor*” diye ifade etmiştir.

3.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Hangi Tür Araç- Gereçleri Hazırladıklarıyla İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine Sosyal Bilgiler dersleri için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte hangi tür araç-gereçleri hazırladıkları ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 5’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Dersleri İçin Kendileri ya da Öğrencileriyle Birlikte Hangi Tür Araç- Gereçleri Hazırladıklarıyla İlgili Görüşleri

Öğretmen-öğrenci işbirliğiyle hazırlanan materyal türleri		
Görüşler	f	%
Albüm, poster ve afiş	4	31
Tarih şeridi	3	23
Dergi ve gazete	2	15
Maket	2	15
Harita ve küre	2	15
Toplam	13	100
Öğretmenin Hazırladığı Materyaller		
Görüşler	f	%
Resim ve fotoğraf	2	67
Harita	1	33
Toplam	3	100
Öğrencilerin Hazırladığı Materyaller		
Görüşler	f	%
Harita	8	42
Resim ve fotoğraf	4	21
Maket	2	11
Albüm ve kitapçık	2	11
Slayt	1	5
Kum saati	1	5
Şiir ve hikaye metinleri	1	5
Toplam	19	100

Tablo 5’den de anlaşılacağı üzere, öğretmen-öğrenci işbirliğiyle yapılan materyal türlerinde albüm, poster ve afiş ilk sırada çıkmıştır. Bu görüşte olan **Emirhan** öğretmen “*Öğrenciyle birlikte dersin işlenişine göre haritalar hazırlıyoruz. Padişahları gösteren albümler hazırlıyoruz. Bu albümlerde padişahların kişilik özelliklerine dikkat çekiyoruz*”

diye ifade etmiştir. Benzer düşüncedeki **Zeynep** öğretmen ise “Öğrenciyle birlikte afiş hazırlıyoruz” demiştir.

Öğretmen-öğrenci işbirliğiyle yapılan materyallerde tarih şeridi en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü benimseyen **Kerem** öğretmen “öğrenciyle birlikte tarih şeridi yapıyoruz. Böylece bilgi daha kalıcı oluyor” derken, aynı düşüncede olan **Ozan** öğretmen de “Öğrenciyle birlikte tarih şeridi yapıyoruz” demiştir.

Bulgulara göre, öğretmenin yaptığı materyaller arasında ilk sırada resim ve fotoğraf gelmektedir. Bu öğretmenlerden olan **Merve** “Görsel olması için sınıfa resim ve fotoğraf getiriyorum” diye ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Ozan** öğretmen ise “sınıfa konuyla ilgili resim ve fotoğraf getiriyorum” demiştir.

Öğrencinin hazırladığı materyaller arasında harita ilk sırada yer almaktadır. Bu görüşü savunan **Arda** öğretmen “Öğrenciye harita hazırlatıyorum. Böylece öğrenci harita yapım aşamasını bire bir görüyor ve yaparak yaşayarak öğreniyor” diyerek düşüncelerini ifade etmiştir. Benzer görüşteki **Zafer** öğretmen ise “Öğrenciler harita bilgisine sahip olmalı. Bu nedenle öğrencilere kabartma haritalar yaptırıyorum” diyerek düşüncelerini belirtmiştir.

Elde edilen bulgularda, öğrencinin hazırladığı materyaller arasında kum saati görüşünü dile getiren tek kişi olan **Serap** öğretmen ise “Öğrencilere kum saati yaptırıyorum. Bunu yaptırmanın nedeni bilgilerin kalıcılığını sağlayarak görsel hafızayı desteklemek” demiştir.

3.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanmada Karşılaştıkları Sıkıntılar İle İlgili Görüşleri

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine araç-gereç kullanmada karşılaştıkları sıkıntılar ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 6’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir

Tablo 6: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanmada Karşılaştıkları Sıkıntılar İle İlgili Görüşleri

Görüşler	f	%
Haritaların kullanıma elverişli olmaması	6	33
Bilgisayar ve projeksiyonun olmaması	4	22
Müfredat programının yoğunluğundan dolayı araç-gereçlere yeterince yer verilememesi	2	11
Sosyal Bilgiler dersi için ayrı bir sınıfın olmaması	2	11
Araç- gereçlerin güncel olmaması	2	11
Araç- gereç odasının olmaması	1	6
Sınıfları kalabalık olmasından dolayı araç gereçlerin etkili kullanılamaması	1	6
Toplam	18	100

Tablo 6’den görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç kullanmada karşılaştıkları en büyük sıkıntı, haritaların kullanıma elverişli olmamasıdır. Bu düşüncüyü savunan **Emirhan** öğretmen “Okulumuzdaki haritaları tamir ederek kullanıyorum. Elimde

araç-gereçle ilgili malzeme var. Ancak materyal olmadığı için kullanamıyorum” demiştir. Benzer görüşteki **Eren** öğretmen ise “Birçok haritamız var. Ancak bir bütünü gösterecek fiziki ya da siyasi haritamız yok” diye ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araç-gereç kullanımında karşılaştıkları sıkıntılar arasında bilgisayar ve projeksiyonun olmaması görüşü, en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşte olan **Yasin** öğretmen “Bilgisayar sınıfı öğrencilerin kalabalık olmasından dolayı amacına uygun olmuyor. Aynı zamanda öğrencileri kontrol etmek zorlaşıyor. Ancak her sınıfta projeksiyon olsa öğrenciyi daha iyi kontrol edebiliriz.” demiştir.

Elde edilen bulgularda, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin materyal kullanırken karşılaştıkları araç- gereç odasının olmaması, sınıfları kalabalık olmasından dolayı araç gereçlerin etkili kullanılamaması gibi sorunları birer kişi söylemiştir. Araç-gereç odasının olmaması görüşünü söyleyen **Zafer** öğretmen “Haritaların düzenli bir şekilde bulunduğu harita odası yok. Bu nedenden dolayı haritaları etkili kullanamıyorum” diye ifade etmiştir.

3.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçler

Görüşme yapılan 15 Sosyal Bilgiler öğretmenine okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler ile ilgili sorular sorulmuş ve elde edilen bulgular tablo 7’de frekans ve yüzdeleri ile gösterilmiştir

Tablo 7: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okullarında Bulunmasını İstedikleri Araç-Gereçler İle İlgili Görüşleri

Görüşler	f	%
Projeksiyon makinesi ve bilgisayar	12	40
Sosyal Bilgiler dersliği	6	20
Akıllı tahta	4	13
Her sınıfta harita	4	13
Kaynak kitap ve eğitici CD	2	7
Yap- boz	1	3
Tepegöz	1	3
Toplam	30	100

Tablo 7’den de anlaşılacağı üzere, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler arasında, her sınıfta projeksiyon makinesi ve bilgisayar görüşü ilk sırada yer almıştır. Bu görüşü savunan **Ozan** öğretmen “Artık projeksiyonla istenilen harita gösteriliyor. Görselleştirmek öğrenci için çok önemli olduğundan dolayı fatih projesinin hayata geçirilmesi en büyük hayalimiz. Bu doğrultuda da her sınıfta projeksiyon ve bilgisayarın olması gerekiyor” demiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler arasında Sosyal Bilgiler dersliği görüşü en çok söylenen ikinci görüştür. Bu görüşü destekleyen **Kerem** öğretmen “Sosyal Bilgilere ait harita, projeksiyon, bilgisayar, resimler gibi gerekli bütün araç-gereçlerin yer aldığı bir sınıfın olmasını istiyorum” demiştir. Aynı düşüncedeki **Oğuzhan** öğretmen ise “Sosyal Bilgiler dersi için ayrı bir sınıfın olmasını istiyorum” diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okullarında istedikleri araç-gereçler arasında akıllı tahta, her sınıfta harita, kaynak kitap ve eğitici CD, yap- boz, tepegöz diğer görüşlerdir. Akıllı tahta olmasını savunan **Yasin** öğretmen “*Faydalı olduğunu düşündüğümden dolayı akıllı tahtanın olmasını çok istiyorum*” demiştir. Yap-boz türü materyal olmasını savunan **Miraç** öğretmen ise “*Öğretmek istediğinizi oyunla öğrenciye öğreteceksiniz. Bu nedenle de okulunda yap-boz olmasını istiyorum*” diye ifade etmiştir.

4. Sonuç ve Tartışma

Görüşme yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin % 33’nün lisans döneminde bilgisayar ve öğretim teknolojileri dersini aldıkları, % 27’sinin sadece bilgisayar dersi aldıkları, % 13’ünün de sadece öğretim teknolojileri dersini aldıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmeninin % 27’sinin ise her iki dersi de almadıkları ortaya çıkmıştır. Bu dersleri alan öğretmenlerin yarısından fazlası aldıkları eğitimlerin basit olmasından dolayı yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin derslerde konuların daha iyi anlaşılması, kalıcı öğrenmeyi sağlaması, öğrencinin derse karşı ilgi ve motivasyonunu artırması, dersi somutlaştırması ve öğrencinin derse aktif olarak katılımını sağlamasından dolayı araç-gereçlere önem verdikleri tespit edilmiştir. Bu bulgular, Kurtdede Fidan’ın (2008), Bircan ve Safran’ın (2013), Kızılcıaoğlu ve Taş’ın (2007) çalışmalarında ortaya konan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Görüşme yapılan öğretmenlerin, derslerinde harita ve atlas, küre, bilgisayar ve projeksiyona (CD, film, slayt) daha çok yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu bulgu Alım ve Dumlu’nun (2007) çalışmalarındaki ortaya konan sonuçlarla paralellik göstermektedir. Araştırmada harita kullanımı ile ilgili sonuç, İncekara ve Kantürk’ün (2010) ve Öztürk’ün (2002) çalışmalarında ortaya çıkan sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Öğretmenler tarafından kullanılan diğer araç gereçler ise grafik, resim ve fotoğraf, kaynak kitap ve tepegözdür.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, derslerde kullandıkları araç-gereçleri seçerken ders ve konuyla bağlantısı, öğrenci seviyesine uygunluğu ve öğrencinin derse dikkatini çekmesi gibi kriterleri daha fazla göz önünde bulundurdıkları görülmüştür. Öğretmenlerin diğer göz önünde bulundurdıkları kriterler ise anlaşılır olması, güncel olması, yaparak ve yaşayarak öğrenmeyi sağlaması, öğrenciyi araştırmaya yönlendirmesi, soyut bilgileri somutlaştırması, zaman açısından tasarruf sağlaması, dersi daha iyi kavramayı sağlaması ve ekonomik olmasıdır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin tamamının Sosyal Bilgiler dersi için kendileri ya da öğrencileriyle birlikte araç-gereç hazırladıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerle birlikte hazırladıkları materyaller arasında en fazla yapılanın albüm, poster ve afiş olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hazırladığı materyaller arasında ilk sırayı, resim ve fotoğrafın aldığı ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin hazırladığı materyaller arasında ise ilk sırada harita yer almıştır. Öğrencilerin hazırladığı diğer materyaller ise resim ve fotoğraf, maket, albüm ve kitapçık, slayt, kum saati ve şiir ve hikaye metinleridir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilere materyal hazırlamadaki amaçlarının bilgilerin kalıcı olmasını sağlama, dikkat çekme, öğrencinin motivasyonu artırma, öğrencinin daha iyi öğrenmesini ve yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlama olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, araç-gereç kullanırken en büyük sıkıntılarının haritaların kullanıma elverişli olmamasından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Sınıfların kalabalık olmasından dolayı araç-gereçleri yeterince etkili kullanamamaları, araç-gereçlerin dağınık olması, programın yoğun olmasından dolayı araç-gereçlere yeterli yer verememe Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin karşılaştıkları diğer sorunlardır. Araç gereçlerin yetersizliği konusunda bu ortaya çıkan sonuç ile Zaman, Günal ve Zaman'ın (2011) çalışmalarındaki okullardaki harita eksikliği bulgusu birbirini destekler niteliktedir.

Yapılan araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okullarında bulunmasını en çok istedikleri araç-gereçlerin projeksiyon makinesi ve bilgisayar olduğu tespit edilmiştir. Bu ortaya çıkan sonucu destekleyen Alim ve Dumlu (2007) çalışmasında da, öğretmenlerin okullarında bulunmasını istedikleri araç-gereçler olarak öncelik sırasına göre projeksiyon ve bilgisayarı belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersliği, akıllı tahta, kaynak kitap ve eğitici CD, yap-boz, tepegöz öğretmenlerin okullarında bulunmasını istedikleri diğer araç-gereçlerdir.

Araştırmanın sonucunda şu önerilere yer verilmiştir;

1. Görüşme yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri her sınıfta bilgisayar ve projeksiyon makinesinin olmadığını dile getirmişlerdir. Eğitimin daha kaliteli devam etmesi için bilgisayar, projeksiyon makinesi ve akıllı tahta gibi araç-gereçlerin her sınıfta olması sağlanabilir.
2. Sosyal Bilgiler öğretmenleri, derste kullanılacak materyallerin dağınık olmasından şikâyetçi olmuşlardır. Bu şikâyetin ortadan kalkması için dersle ilgili bütün araç-gereçlerin içinde olduğu Sosyal Bilgilere ait bir sınıfın olması sağlanabilir. Sosyal Bilgilere ait bir sınıfın olması hem öğretmen hem de öğrenci açısından faydalı olabilir.
3. Görüşme yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin olaylar arasında bağlantı kurabilmeleri için tarihi mekânlara geziler düzenlenmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Bu sorunun giderilmesi için Milli Eğitimin desteği ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin eşliğinde tarihi mekânlara geziler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, C.(2005). Eğitim Teknolojisi. (7. Baskı) Ankara: Anı yayıncılık.
- Ergin, A. (1995). Öğretim teknolojisi. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güngördü, E., 1997, Coğrafyada Öğretim Metodu, İlkeler ve Uygulamalar. İdeal Copy Yayınları, Ankara.
- Güven, S. (1998). İlköğretimde Görev Yapan Fen Bilgisi Öğretmenlerinin Derslerde Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Görüş ve Beklentileri. VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya: Cilt II.
- Köymen, Ü.S. (1987). Öğretimde eğitim teknolojisinin önemi ve rolü. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 19-22.

- Nalçacı, A., Erçoşkun, M. H. (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılan Materyeller. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (11), 142-154.
- Özdemir, S. M. (2000). Müfredat laboratuvar okullarında görev yapan öğretmenlerin eğitim araç gereçlerini etkili kullanma durumlarına ve hizmet içi eğitim ihtiyaçlarına yönelik bir araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Semerci, A. (2006). İlköğretim birinci kademedeki görev yapan sınıf öğretmenlerinin, etkili materyal kullanma yeterlilikleri üzerine öğretmen ve yönetici görüşleri (Antalya örneği). Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Sönmez, V. , Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tor, H., & Erden, O. (2004). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology (TOJET)*, 3(1), 120-130.
- Yalın, H.Ğ. (2007). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Öztürk, M., K. (2002). Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç-Gereç, Materyal Kullanımı ve Önemi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, 126-129, Ankara.
- Kızılcıoğlu, A., ve Taş, H. İ. (2007). İlk ve Ortaöğretimde Coğrafya Eğitimi ve Öğretiminde Model Küre Kullanımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 18.
- Bircan, T. Ş. ve Safran, M. (2013). Tarih Öğretiminde Haritaların Önemi ve Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı:2, 461-476.
- İncekara, S., ve Kantürk, G. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Haritalarla İlgili Temel Görüşleri ve Harita Kullanımına Yönelik Yaklaşımları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 21, 240-257, İstanbul.
- Kurtdede Fidan, N. (2008). İlköğretimde Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 1(1), 48-61.
- Alim, M., ve Dumlu, A. (2007). Coğrafya Öğretmenlerinin Araç-Gereç ve Materyallerden Yararlanma Durumu ile Bunlara Bakışları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 39, 223-235.
- Zaman, S., Günal, H. ve Zaman, N. (2011) Tarih öğretmenlerinin harita kullanımı ile ilgili düşünceleri üzerine bir araştırma: Erzurum örneği, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 205-218.